

2. Райони

Мн. – Маньківський; Мс. – Монастирищенський; Тл. – Тальнівський; Ум. – Уманський; Хр. – Христинівський.

3. Міські, селищні та сільські ради

К.-Гр. – Кобриніво-Гребельська; К.-Гр. – Кузьмино-Гребельська; Кбр. – Кобринівська; Квк. – Кривоколінська; Клд. – Колодистенська; Кпв. – Копюватська; Крб. – Коробівська; Крв. – Кривецька; Крп. – Краснопільська; Крс. – Красенівська; Крт. – Коритнянська; Крч. – Кривчунська; Ксн. – Косенівська; Ктв. – Кутівська; Кчб. – Кочубеївська; Кчр. – Кочержинська; Кщн. – Кишенецька; Млс. – Малосевастьянівська; Мнс. – Монастирищенська; Ткч. – Текучанська.

Стаття надійшла 25.03.2017 року

УДК 811.161.2'282:81'367'624

Галина Гримашевич

(Житомир, Україна)

e-mail: h_hrymashevych@ukr.net

СЕРЕДНЬОПОЛІСЬКА СИСТЕМА ПРИСЛІВНИКА В ПАМ'ЯТКАХ XVI–XVII ст. І СУЧАСНИХ ГОВІРКАХ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті проаналізовано адвербіальну систему центральної частини північноукраїнського ареалу періоду староукраїнської мови (на матеріалі пам'яток офіційно-ділового стилю XVI – XVII ст.) і сучасних середньополіських говірок Житомирської області (за текстами зв'язного мовлення та відповідями на питання програми-питальника поліщуків старшого покоління), здійснено спробу простеження тяглості прислівників від зазначеного періоду до сучасного стану; виявлено основні закономірності та частоту функціонування адвербіативів у зазначені періоди; охарактеризовано чинники, які вплинули на збереження / зникнення елементів досліджуваного класу слів упродовж історичного розвитку.

Ключові слова: прислівник, середньополіські говірки, адвербіальна система, староукраїнська мова, відприкметникові прислівники, відіменникові прислівники, відчислівникові прислівники, означальні прислівники, обставинні прислівники.

Гримашевич Г. Среднепопеская система наречия в памятниках XVI–XVII вв. и современных говорах Житомирской области.

В статье проанализирована адвербиальная система центральной части попесского наречия периода староукраинского языка (на материале памятников официально-делового стиля XVI–XVII вв.) и современных среднепопесских говоров Житомирской области (по текстам связной речи и ответам на вопросы программы-опросника полещуків старшего поколения), предпринята попытка проследить преемственность наречий от указанного периода до современного состояния; выявлены основные закономерности и частота функционирования адвербиативов в указанные периоды; охарактеризованы факторы, которые повлияли на сохранение /

исчезновение элементов исследуемого класса слов на протяжении исторического развития.

Ключевые слова: *наречие, среднеполесские говоры, адвербиальная система, староукраинский язык, отадъективные наречия, отсубстантивные наречия, отчислительные наречия, определительные наречия, обстоятельственные наречия.*

Hrymashevych H. Seredniopoliska system of adverb in manuscripts of 16th – 17th cc. and in modern dialects of Zhytomyr area.

The adverbial system of central part of the Northern Ukrainian natural habitat of the period of Old Ukrainian language (on material of manuscripts of officially-business style of 16th – 17th centuries) and modern seredniopoliski dialects of the Zhytomyr area (on the base of texts of the coherent broadcasting and answers for the question of the polishchuky's of senior generation program-questionnaire) are analysed in the article; an attempt of tracing of duration of the adverbs since the marked period to modernity is carried out; basic conformities to law and frequency of functioning of adverbialives are educed in the marked periods; factors that have influenced on maintenance / disappearance of elements of the investigated class of words during historical development are described. At the same time an attention is accented on the genesis of fixed in manuscripts adverbialives (adjective, substantial, numeral) and on their evolution in the seredniopoliski dialects, on the functioning of dialects of different kinds (attributive and adverbial and their varieties), on variety of analysed adverbial lexemes, features of their use and word-formation, and also the evolution of adverbialives and maintenance of part of them are traced in the dialects of Northern Ukrainian natural habitat.

Keywords: *adverb, seredniopoliski dialects, adverbial system, Old Ukrainian language, adjective dialects, substantial dialects, numeral dialects, attributive dialects, adverbial dialects.*

Різномасштабні проблеми функціонування, становлення, словотворення, семантики, лексикографічної та текстологічної репрезентації діалектних прислівників на матеріалі говорів українського діалектного континууму порушували Г. Л. Аркушин, О. Д. Брошняк (Пискач), Ю. В. Громик, Т. М. Довга (Розумик), М. А. Жежеря, В. П. Забеліна, О. П. Захарків, О. Ю. Левенець, М. В. Леонова, К. М. Лук'янюк, Г. І. Мартинова, В. В. Німчук, І. Й. Ощипко, І. Д. Пагіря, Н. П. Прилипко та ін. Водночас прислівник як специфічний з огляду на свою генезу клас слів у діахронії вивчали С. П. Бевзенко, П. І. Білоусенко, М. В. Вербовий, Л. О. Гумецька, І. Б. Даценко, В. В. Німчук, С. П. Самійленко, І. М. Уздиган, І. К. Чапля та ін.

Про зв'язок історії мови, основним джерелом для якої є різночасові та різножанрові пам'ятки, та діалектології, яка насамперед послуговується даними живого народного мовлення, а для простеження генези та розвитку говору – пам'ятками, сказано немало, адже ще здавна відомий вислів О. О. Потебні, що історія будь-якої мови – це історія її наріч, оскільки діалектні факти та дані писемних пам'яток – основні джерела дослідження мови.

Мета нашої статті – простежити в порівняльному аспекті репрезентацію системи середньополіського прислівника в пам'ятках староукраїнської мови, у яких представлено матеріал із досліджуваної території, і сучасних середньополіських говірок Житомирської області за зафіксованими відповідями на питання програми-питальника та переважно записами суцільного зв'язного мовлення від інформаторів-поліщуків – представників старшого покоління. Зауважимо, що передовсім послуговувалися записами діалектних текстів, бо саме діалектний текст – простір природної реалізації говіркових явищ, засіб фіксації і збереження важливої для дослідників інформації про реальні процеси, що пронизують діалектне мовлення [5, с. 15], адже в процесі дослідження діалектних текстів уможливлена вірогідна фіксація граматичних одиниць різних рівнів, їхній транспозиційний потенціал, виявляється здатність відображення граматичних значень і функцій мовних елементів та ступеня їх частотності тощо.

Джерелами дослідження слугували книга Овруцького замкового уряду 1678 року (підготувала до видання О. Ю. Макарова) – одна з найдавніших рукописних пам'яток канцелярійно-урядового стилю, специфіка якої полягає в її двомовності (українсько-польській), Актова книга Житомирського гродського уряду 1611 року (упорядники А. М. Матвієнко та В. М. Мойсієнко), Акти Житомирського гродського уряду 1590 р. та справи актової книги 1635 року*, підготовлені до видання В. М. Мойсієнком, з одного боку, і власні спостереження над функціонуванням прислівника в сучасних середньополіських говірках крізь призму діалектних текстів та відповідей на питання програми-питальника, записаних на зазначеній території. Водночас зауважимо, що до уваги брали насамперед ті записи з указаних актових книг, у яких представлена саме територія Середнього Полісся, що ми визначали за наявними в текстах ділових книг топонімами, які розташовані на теренах сучасних середньополіських говірок, та антропонімами, переважно прізвищами, зафіксованим в пам'ятках, які свідчать про походження та місце проживання їхніх носіїв у староукраїнський період і які й досі функціонують у правобережнополіському ареалі, відображаючи переємність від зазначеного періоду до сьогодні. Водночас зазначимо, що, хоч актові книги написані з дотриманням норм діловодства тогочасної мови, усе ж до них нерідко потрапляли діалектні елементи з огляду на характер самих записів, про що писала К. С. Симонова, зауважуючи, що найбільш виразно живомовні риси української літературної мови починають виявлятися в жанрі офіційно-ділової мови, оскільки тексти юридичних документів були розраховані на більш широкі кола населення,

* Прислівникову систему цієї актової книги ми проаналізували у статті (див. [4]).

а отже, мали бути зрозумілими для всіх, кому вони призначалися [11, с. 57].

Одразу зауважимо, що стовідсотково простежити на основі опрацювання актових книг тяглість прислівникової системи досліджуваного ареалу від староукраїнського періоду до сучасного стану не можна з огляду на різножанровість джерел – актів як репрезентантів офіційно-ділового, канцелярійного стилю й діалектних текстів, що можемо вважати зразками розмовно-побутового стилю. З огляду на вказане в запропонованій науковій розвідці узагальнимо лише основні тенденції функціонування адвербіативів у зазначені періоди й на основі цього зробимо певні висновки.

Насамперед зазначимо, що кількісний показник прислівників у пам'ятках XVI–XVII ст. підтверджує думки лінгвістів про периферійний статус прислівника в українській літературній мові загалом (К. Г. Городенська [2, с. 298–299], І. Р. Вихованець [1, с. 153–156] та ін.) і в українських діалектах зокрема, оскільки периферійність цього лексико-граматичного класу слів зумовлена морфологічною похідністю від інших частин мови [7, с. 8]. Наприклад, периферійність прислівника підтверджують і сучасні дослідження граматичної системи українських діалектів. Зокрема, М. С. Делюсто, охарактеризувавши текстову реалізацію прислівників у степовій говірці Наддунав'я, зазначила, що в мовленні діалектоносіїв вони посідають напівпериферійне місце (7,3 %) [8, с. 10–12]; Г. І. Мартинова, аналізуючи діалектні тексти із середньонадніпрянських говірок, зауважує, що прислівник перебуває на периферії морфологічної системи досліджуваного говору, бо у зв'язному тексті на 2300 слів функціонує тільки 92 прислівники (7–12 %) [9, с. 7]. У сучасних середньополіських говірках, за нашими спостереженнями, використання прислівників у мовленні інформаторів – у межах 8–11 % залежно від тематики розповідей, причому, як і в інших діалектах, у зв'язних текстах переважають обставинні прислівники.

В опрацьованих актових книгах частота вживання прислівників така: в Актовій книзі 1611 року, яка вміщена на 332 сторінках тексту, представлено лише 203 адвербіальні одиниці; в актах 1590 р. (загальний обсяг – 48 с.) – 87 одиниць, в актових записах 1635 р. (справи досліджуваної книги розміщені на 106 сторінках видання) фіксуємо 157 прислівників; в Овруцькій книзі, особливістю якої є її українсько-польська двомовність (українська частина нараховує 286 слів, хоча відмінкових форм, фонетико-орфографічних варіантів значно більше; польська частина – 2386 слів), прислівників зафіксовано 12 і 50 адвербіальних одиниць відповідно.

Як зауважують лінгвісти, основним ядром прислівникової системи є обставинні прислівники, а означальні адвербіативи – периферійніший

семантико-синтаксичний розряд [2, с. 302]. У досліджуваних історичних джерелах, на відміну від сучасних діалектних текстів, записаних у середньополіських говірках, де справді превалюють обставинні прислівники (місця та часу), що зумовлено тематикою розповідей інформаторів, оскільки вони здебільшого розповідають про події свого життя в певній хронологічній послідовності, указують, коли відбувалася чи відбувається дія, у який час доби чи пору року, давно чи зараз, указують на час, із якого починається дія, чи на межу дії в часі, використовуючи для цього прислівники часу, чи про місце, де відбувалися визначні (чи не дуже) факти їхньої біографії, послуговуючись значною кількістю адвербіативів місця, найчисленнішим є розряд означальних прислівників, із-поміж яких і прислівників способу дії, що, очевидно, зумовлено особливістю ведення судових справ, у яких писарі записували, яким способом учинено той чи той злочин, хоча й обставинні прислівники, передовсім місця та часу, посідають значне місце.

На думку В. В. Німчука, найуживанішими за походженням в українській мові є відприкметникові, відіменникові та відзайменникові прислівники, значно меншою кількістю представлені відчислівникові та віддієслівні [10, с. 342–344]. Наведене вище підтверджують як дані досліджуваних пам'яток, так і зафіксовані говіркові матеріали. Зокрема, найуживанішими з-поміж зафіксованих у пам'ятках офіційно-ділового стилю XVI–XVII ст. є відприкметникові означальні, здебільшого способу дії, прислівники на **-о** (напр., *конно и пєшо* (АЖ 1611, с. 212), *недавно* (АЖ 1611, с. 218), *зна^чно* (АЖ 1590, с. 48), *труд^ьно* (АЖ 1635, с. 192), *явно* (АЖ 1635, с. 177), *моцно* (АЖ 1635, с. 122), *босо* (АЖ 1635, с. 139) тощо, серед них і полонізми (*ба^рзо* (АЖ 1635, с. 138), *вишит^ько* (АЖ 1635, с. 166), *очевид^ьто* (АЖ 1635, с. 126) та ін.). Деяко рідше представлені адвербіативи на **-е**, співвідносні з прикметниками твердої групи, хоча частота використання таких прислівників теж досить велика в староукраїнський період, але в процесі розвитку мови кількість утворень на **-е** значно зменшилася. Найбільше відад'єктивних адвербіативів із формантом **-е** фіксуємо як у польському, так і в українському варіантах Овруцької замкової книги 1678 року, що зумовлено впливом у той період саме польської мови, хоча фіксуємо низку таких утворень і в інших досліджуваних актових книгах, напр.: *доброволне* (ОК, с. 29), *устне* (ОК, с. 29), *dobrowolnie* (ОК, с. 44), *czesnie* (ОК, с. 60), *окрутне* (АЖ 1611, с. 212), *шкодливе* (АЖ 1611, с. 212), *спо(л)не и nero(з)де(л)не* (АЖ 1611, с. 225), *до^стато^чне* (АЖ 1635, с. 95), *квато^вне* (АЖ 1635, с. 175), *ганебне* (АЖ 1590, с. 147), *жалосне* (АЖ 1635, с. 254), *не(ц)нотливе* (АЖ 1611, с. 108) та ін. Крім того, як видно з наведеного матеріалу, у текстах пам'яток функціює значна кількість полонізмів, з-поміж них і прислівників, що підтверджує думку інших дослідників про те, що

полонізми особливо інтенсивно починають проникати в українську мову в другій чверті XVI ст. і насамперед до ділового письменства, оскільки досить часто писарі використовували цілі польські фрази, вислови, штампи, притаманні польському діловодству [12, с. 113–114]. Натомість у сучасних середньополіських говірках полонізмів у царині прислівника практично не зафіксовано, що, очевидно, зумовлене послабленням впливу польської мови на досліджувану територію та її розташуванням. За спостереженнями Ю. В. Громика, значна кількість прислівників-полонізмів функціонує в сучасних західнополіських говірках, що зумовлено насамперед історією розвитку цього ареалу та його безпосереднім сусідством із територією Польщі [6, с. 193].

Відзайменникові та відіменникові прислівники теж досить уживані як у пам'ятках, так і в сучасних середньополіських говірках. Крім того, в обидва періоди спостерігаємо формальну варіативність зазначених адвербіативів переважно на фонетичному, рідше – на словотвірному рівні. Наявність низки варіантів у староукраїнський період, на нашу думку, зумовлена впливом діалектного мовлення, оскільки писарі актових справ на письмі передавали говіркові особливості скаржників, позивачів – жителів Полісся. Зокрема, з-поміж відзайменникових досить часто вживаними є прислівники часу *теды* (ОК, с. 15), *теди* (ОК, с. 35), *тогда* (АЖ 1590, с. 63), причому остання форма досі переважає в середньополіських говірках; місця *та^н* (АЖ 1590, 1 зв.), *та(м)* (АЖ 1611, с. 214), *где* (АЖ 1635, с. 2), *где^н* (АЖ 1590, 270 зв.); інші прислівники представлені дещо рідше.

У текстах досліджуваних пам'яток, написаних в офіційному стилі, досить рідко писарі використовують форми ступенів порівняння прислівників, хоча в діалектному мовленні, залежно від тематики розповіді, таких одиниць фіксуємо більше, причому переважають форми компаратива. Зокрема, в актових записах спостерігаємо функціонування означальних прислівників у простій формі вищого ступеня порівняння, серед яких і в староукраїнській, і в сучасній період переважають утворення із суфіксом *-ей* (*выше^н* (АЖ 1635, с. 154), *вышеи* (АЖ 1611, с. 226), *дале^н* (АЖ 1635, с. 180), *ниже^н* (АЖ 1635, с. 114), *нижеи* (АЖ 1611, с. 222), *шире^н* (АЖ 1635, с. 136), *шире(и)* (АЖ 1611, с. 211) тощо, які виразно демонструють північноукраїнський діалектний вплив, рідше – *-е* (*ниже* (АЖ 1635, с. 100; ОК, с. 29)). Усі зазначені форми збережені в сучасному діалектному мовленні поліщуків, про що свідчать як власні записи, так і репрезентація цих утворень у лексикографічних виданнях (пор.: *ніжей* (СПГ, с. 137), *давнє'й* (СПГ, с. 64)). На відміну від української частини Овруцької замкової книги, де не засвідчено форм суперлатива прислівника, у її польській частині фіксуємо *najmilszeu* (ОК, 68 зв.), хоча спорадично в інших актових книгах такі утворення фіксуємо,

напр. *напру^оше* (АЖ 1635, с. 22) *наудалей* (АЖ 1611, с. 234), (пор.: *набóльш* (СПГ, с. 131)).

Спостереження над функціонуванням прислівників у текстах, крім зазначеного вище, дає змогу простежити транспозицію цього класу слів до інших лексико-граматичних розрядів. У сучасних говірках спостерігаємо різні види транспозиції, насамперед явище препозиціоналізації, партикуляції, рідше – інтер'ективації**. Натомість у пам'ятках спостерігаємо явище препозиціоналізації: *неподалеку то(з)[о] до(му)* (АЖ 1611, с. 214).

І в староукраїнській, і в сучасний період на теренах Середнього Полісся спостерігаємо явище значної варіативності адвербіальних лексем, що хочемо продемонструвати на прикладі обставинного прислівника місця із семантикою 'звідти, звідтіля, із того місця'. У межах середньополіського ареалу і в староукраїнській період, і в сучасний переважають утворення, в основі яких лежить колишній займенник *тъ*. Зокрема, у сучасних середньополіських говірках засвідчено низку фонетико-словотвірних варіантів: *стул'*, *с'тул'а*, *стул'о*, *с'тул'ака*, *с'тул'ека*, *с'тудова*, *стул'ака'во*, *стул'ака'го*, *о'т:ул'*, *о'т:ул'а*, *о'т:ул'ака*, *от:ул'ака'во*, *о'т:удова*, підтвердженням функціонування яких на цій території є лексикографічні видання П. С. Лисенка (пор.: *стúлека*, *стúліка* (СПГ, с. 206)). Водночас у пам'ятках зафіксовано 13 варіантів зазначеного прислівника: *оттоль*, *оттолѣ*, *оттоли*, *оттол*, *отьтоль*, *оттова* (можливо, це усічений варіант від *оттудова*), *отьтоуль* (варіант із дифтонгом, що підтверджує їх наявність на досліджуваній території в певні періоди розвитку мови), *одьтоль*, *отьтоле*, *одтоля*, *оттоля*, *оттоли*, *отоля*. Таку кількість утворень, з одного боку, можна пояснити неусталеністю тогочасної правописної системи, а з іншого, що найімовірніше, – варіантами прислівника, які функціювали на різних теренах тогочасної Житомирщини й відображали діалектні форми. Значна кількість варіантів у сучасних говірках зумовлена частотою використання адвербіальних лексем, особливостями ідіолекту говірконосія та рівнем його освіти.

За нашими спостереженнями, більшість із представлених у пам'ятках прислівників збережена в сучасних середньополіських говірках, за винятком полонізмів, хоча адвербіальна система, як і в староукраїнській період, є периферійною. Основними чинниками, які вплинули на збереження елементів досліджуваного класу слів упродовж історичного розвитку, є передовсім частота функціонування прислівників, спадкоємність адвербіальної лексики, переважно похідної від прикметників,

** Докладно про транспозиційний потенціал прислівника в середньополіських говірках див. [3].

займенників, іменників, та функціонування її як неодмінної складової діалектного лексикону.

Отже, середньополіська система прислівника загалом уже була сформована в староукраїнський період; адвербіативи були в активному вжитку, очевидно, у тогочасному живому мовленні, звідки й потрапили до актових, демонструючи по кілька фонетико-графічних варіантів, відображаючи, таким чином, вплив живої народної мови та певну неусталеність правопису й функціонування на той час досліджуваного класу слів.

Система прислівників досліджуваних актових книг є свідченням розвитку й функціонування адвербіальної системи староукраїнської мови, виражає загальні тенденції розвитку прислівникової системи староукраїнської мови, прямим продовженням і закономірним результатом давніших часів розвитку мови, зберігає низку діалектних рис передовсім на фонетичному, рідше – на словотвірному рівні, які засвідчені й у сучасних середньополіських, загалом демонструє тяглість від староукраїнського періоду до сучасного стану середньополіських говірок.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ДЖЕРЕЛ ДОСЛІДЖЕННЯ

АЖ 1590 – Акти Житомирського гродського уряду : 1590 р., 1635 р. / підгот. до вид. В. М. Мойсієнко. – Житомир, 2004. – С. 42–89.

АЖ 1635 – Акти Житомирського гродського уряду : 1590 р., 1635 р. / підгот. до вид. В. М. Мойсієнко. – Житомир, 2004. – С. 90–197.

АЖ 1611 – Актова книга Житомирського гродського уряду 1611 року / підгот. до вид. А. М. Матвієнко, В. М. Мойсієнко. – Житомир, 2002. – 392 с.

ОК – Книга Овруцького замкового уряду 1678 р. / підгот. до вид. О. Ю. Макарова. – Житомир, 2013. – 244 с. – (Серія «Волинський текст: пам'ятки української мови». – Вип. 2).

СПГ – Лисенко, П. С. Словник поліських говорів / П. С. Лисенко. – К. : Наук. думка, 1974. – 260 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вихованець, І. Р. Частина мови в семантико-граматичному аспекті / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1988. – 256 с.
2. Городенська, К. Прислівник / Катерина Городенська // Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики укр. мови / І. Вихованець, К. Городенська; за ред. І. Вихованця. – К. : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – С. 298–327.
3. Гримашевич, Г. Реалізація транспозиційного потенціалу прислівника в діалектному тексті (за матеріалами текстів із північноукраїнського наріччя) / Галина Гримашевич // Волинь-Житомирщина : історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – Вип. 26. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – С. 48–55.

4. Гримашевич, Г. І. Система прислівника в Житомирській актовій книзі 1635 року (відприкметникові та відіменникові прислівники)» / Г. І. Гримашевич // Мовознавчий вісник : зб. наук. пр. / МОН України Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького; відп. ред. Г. І. Мартинова. – Черкаси, 2012. – Вип. 14–15. – С. 46–51.
5. Гриценко, П. Ю. Текст як простір вияву діалектних явищ / П. Ю. Гриценко // Збірник лінгвістичних праць : до 60-річчя проф. О. А. Колесникова. – Ізмаїл, 2000. – С. 9–15.
6. Громик, Ю. В. Прислівники відзайменникового походження у західнополіських говірках української мови : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Громик Юрій Васильович. – Луцьк, 1998. – 485 с.
7. Даценко, І. Б. Історія формування прислівників місця української мови : монографія / І. Б. Даценко ; відп. ред. В. В. Німчук. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. – 180 с.
8. Делюсто, М. С. Граматика говірки у світлі тексту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / М. С. Делюсто. – К., 2010. – 20 с.
9. Мартинова, Г. І. Функціонування обставинних прислівників у середньонадніпрянських говірках / Г. І. Мартинова // Мовознавчий вісник : зб. наук. пр. / МОН України Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького; відп. ред. Г. І. Мартинова. – Черкаси, 2014. – Вип. 19. – С. 6–14.
10. Німчук, В. В. Прислівник / В. В. Німчук // Історія української мови. Морфологія / ред. кол. В. В. Німчук, А. П. Грищенко та ін. – К. : Наук. думка, 1978. – С. 342–412.
11. Симонова, К. С. Українська мова в конфесійному письменстві XV ст. (на матеріалі «Четьї» 1489 року) / К. С. Симонова // Жанри і стилі в історії української літературної мови. – К. : Наук. думка, 1989. – С. 56–79.
12. Чепіга, І. Нове поповнення серії «Пам'ятки української мови» / І. П. Чепіга // Українська мова. – 2006. – № 1. – С. 113–117.

Стаття надійшла 02.04.2017 року

УДК 811.161.2'376.46'276.6:63-112

Василь Денисюк
(Умань, Україна)
e-mail: dvv2812@ukr.net

НАЗВИ ПОСАДОВИХ ОСІБ У ДІЛОВІЙ ДОКУМЕНТАЦІЇ XIV–XVI ст.

У статті на матеріалі актів купівлі-продажу XIV–XVI ст. досліджено лексику на позначення посадових осіб. Аналізовані пам'ятки в цій групі засвідчують як питомі, так і запозичені слова. У ділових текстах спостерігаємо своєрідний ієрархічний спад, спричинений розвитком інфраструктури діловодства: від уживання лексем на позначення посадових осіб високої / найвищої гілки влади у XIV ст. (князь, господарь, кроль та ін.) до лексем на позначення посадових осіб